

Høgskolen i Telemark

EKSAMEN

2113 Litteratur før 1900

6.12.2011

Tid:	kl. 9-14
Målform:	Nynorsk
Sidetal:	12 sider inkl. framside og vedlegg
Hjelpemiddel:	Ingen
Merknader:	Svar på <i>ei</i> av oppgåvene
Vedlegg:	10 sider

Eksamensresultata blir offentleggjort på studentweb.

Svar på *ei* av desse oppgåvene:

1. Skriv ein analyse av den Hamsun- romanen du har lagt opp, *Sult* (1890) eller *Pan* (1894). (Dei tre fyrste sidene av begge romanane er vedlagt.)
2. Skriv ein analyse av novella "Karen" av Alexander Kielland (1882). (Novella er vedlagt.)
3. Skriv ein analyse av diktet "Den Salige" av J.S. Welhaven (1848) . (Diktet er vedlagt.)

Utdrag fra
Knut Hamsun, Sult
(1890)

© Landslaget for norskundervisning (LNU) og
Gyldendal Norsk Forlag 1989

Omslag: Lene Michaelsen
Papir: Crestbok 100g
Printed in Norway
Centraltrykkeriet Østerås A.s 1989

ISBN 82-05-18555-7
Illustrasjon: GBA s. 139

FØRSTE STYKKE

Det var i den tid jeg gikk omkring og sultet i Kristiania, denne forunderlige by som ingen forlater før han har fått mærker av den . . .

Jeg ligger våken på min kvist og hører en klokke nedenunder mig slå seks slag; det var allerede ganske lyst og folk begynte å færdes op og ned i trapperne. Nede ved døren hvor mit rum var tapetsert med gamle numre av «Morgenbladet» kunde jeg så tydelig se en bekjendtgjørelse fra fyrdirektøren, og litt tilvenstre derfra et fett, bugnende avertissement fra baker Fabian Olsen om nybakt brød.

Straks jeg slog øinene op begynte jeg av gammel vane å tænke efter om jeg hadde noget å glæde mig til idag. Det hadde været litt knapt for mig i den sidste tid; den ene efter den andre av mine eiendele var bragt til «Onkel», jeg var blit nervøs og utålsm, et par ganger hadde jeg også ligget tilsens en dags tid av svimmelhet. Nu og da når lykken var god kunde jeg drive det til å få fem kroner av et eller andet blad for en føljeton.

Det lysnet mere og mere og jeg gav mig til å læse på avertisserne nede ved døren; jeg kunde endog skjælne de magre, grinende bokstaver om «Liksvøp hos jomfru Andersen, tilhøre i porten». Det sysselsatte mig en lang stund, jeg hørte klokken slå otte nedenunder inden jeg stod op og klædte på mig.

Jeg åpnet vinduet og så ut. Der hvor jeg stod hadde jeg utsigt til en kledesnor og en åpen mark; langt ute lå graven tilbake av en nedbrændt smie hvor nogen arbeidere var i færd med å rydde op. Jeg la mig med albuerne ned i vinduet og stirret ut i luften. Der blev ganske visst en lys dag. Høsten var kommet, den fine, svale årtid da alting skifter farve og forgår. Støien var allerede begyndt å lyde i gaterne og lokket mig ut; dette tomme værelse hvis gulv gynet op og ned for hvert skritt jeg tok bortover det var som en gissen, uhyg-

gelig likkiste; det var ikke ordentlig lås for døren og ingen ovn i rummet; jeg pleiet å ligge på mine strømper om natten for å få dem litt tørre til om morgningen. Det eneste jeg hadde å fornøie meg med var en liten rød gyngestol som jeg sat i om kvældene og døset og tenkte på mangchånde ting. Når det blåste hårdt og dørene nedenunder stod åpne lød det alleslags underlige hvin op gjennem gulvet og ind fra veggene, og «Morgenbladet» nede ved døren fik revner så lange som en hånd.

Jeg reiste mig og undersøkte en bylt borti kroken ved sengen efter litt til frokost, men fandt intet og vendte tilbage til vinduet igjen.

Gud' vet, tenkte jeg, om det aldrig skal nytte mig å søke efter en bestilling mere! Disse mange avslag, disse halve løfter, rene nei, nærrede og skuffede håp, nye forsøk, som hver gang løp ut i intet, hadde gjort det av med mit mot. Jeg hadde tilslutt søkt en plass som regningsbud, men var kommet for sent; desuten kunde jeg ikke skaffe sikkerhet for femti kroner. Det var alltid et eller andet til hinder. Jeg mældte mig også til brandkorpset. Vi stod halvhundrede mand i forhallen og satte brystet ut for å gi indtryk av kraft og stor dristighet. En fuldmægtig gik omkring og beså disse ansøkere, følte på deres armer og gav dem et og andet spørsmål, og mig gik han forbi, rystet bare på hodet og sa at jeg var kasseret på grund av mine briller. Jeg møtte op påny, uten briller, jeg stod der med rynkede bryn og gjorde mine øine så kvasse som kniver, og manden gik mig atter forbi og han smilte, — han hadde vel kjendt mig igjen. Det værste av alt var at mine klær var begyndt å bli så dårlige at jeg ikke lenger kunde fremstille mig til en plass som et skikkelig menneske.

Hvor det hadde gått jevnt og regelmæssig nedover med mig hele tiden! Jeg stod tilslutt så besynderlig blottet for alt mulig, jeg hadde ikke engang en kam tilbake eller en bok å lese i når det blev mig for trist. Hele sommeren utover hadde jeg søkt ut på kirkegårdene eller op i Slotsparken hvor jeg sat og forfattet artikler for bladene, spalte efter spalte om de forskjellige ting, underlige påfund, luner, indfald av min urolige hjærne; i fortvilelse hadde jeg ofte valgt de fjærneste æmner som voldte mig lange tiders anstrængelse og aldrig blev optat. Når et stykke var færdig, tok jeg fat på et nyt og jeg blev ikke ofte nedslagen av redaktøernes nei; jeg sa stadig væk til mig selv at engang vilde det jo lykkes. Og virkelig, strundom når jeg hadde held med mig og fik det litt godt til kunde jeg få fem kroner for en eftermiddags arbeide.

Jeg reiste mig atter op fra vinduet, gik bort til vaskevandsstolen og dynket en smule vand på mine blanke buksekna for å sværte dem og få dem til å se nyere ut. Da jeg hadde gjort dette, stak jeg som sædvanlig papir og blyant i lommen og gik ut. Jeg gled meget stille nedover trapperne for ikke å vække min værtindes opmærksomhet; det var gåt et par dager siden min husleie forfaldt og jeg hadde ikke noget å betale med nu mere.

Klokken var ni. Vognrammel og stemmer fylde luften, et uhyre morgenkor blandet med fotgjængernes skridt og smældene fra kuskenes svøper. Denne støjiende færdsel overalt oplivet mig straks og jeg begyndte å føle mig mere og mere tilfreds. Intet var fjærnere fra min tanke end bare å gå en morgentur i frisk luft. Hvad kom luften mine lunger ved? Jeg var stærk som en rise og kunde stanse en vogn med min aksel. En fin, sælsom stemning, følelsen av den lyse likegladhet, hadde bemægtiget sig mig. Jeg gav mig til å iagttage mennesker jeg møtte og gik forbi, læste plakaterne på væggene, mottok indtryk fra et blik slængt til mig fra en forbifarende sporvogn, lot hver bagatel trænge ind på mig, alle små tilfældigheter som krysset min vei og forsvandt.

Når man bare hadde sig litt til mat en slik lys dag! Indtrykket av den glade morgen overvældet mig, jeg blev uregjerlig tilfreds og gav mig til å nynne av glæde uten nogen bestemt grund. Ved en slagterbutik stod en kone med en kurv på armen og spekulererte på pølses til middag; idet jeg passerte hende så hun bort på mig. Hun hadde bare en tand i formunden. Nervøs og let påvirket som jeg var blit de siste dager gjorde konens ansigt straks et motbydelig indtryk på mig; den lange gule tand så ut som en liten finger som stod op fra kjæven og hendes blik var endnu fuldt av pølse da hun vendte det mot mig. Jeg tapte med en gang appetiten og følte kvalme. Da jeg kom til basarerne gik jeg bort til springet og drak lit vand; jeg så op — klokken var ti i Vor Frelsers tårn.

Jeg gik videre gjennem gaterne, drev om uten bekymring for nogetsomhelst, stanset ved et hjørne uten å behøve det, bøiet av og gik en sidegate uten å ha ærend derhen. Jeg lot det stå til, førtes omkring i den glade morgen, vugget mig sorgfrit frem og tilbake blandt andre lykkelige mennesker; luften var tom og lys og mit sind var uten en skygge.

*Frå Knut Hamsun:
Fan (1894)*

I / 1

I de siste dager har jeg tænkt og tænkt på Nordlandssommerens evige dag. Jeg sitter her og tænker på den og på en hytte som jeg bodde i og på skogen bak hytten og jeg gir mig til å skrive noget ned for å forkorte tiden og for min fornøielse skyld. Tiden er meget lang, jeg får den ikke til å gå så hastig som jeg vil skjønt jeg ikke sørger over noget og skjønt jeg lever det lystigste liv. Jeg er vel tilfreds med alt og mine tredivo år er ingen alder. For nogen dager siden fik jeg tilsendt et par fuglefjær langsveis fra, fra et menneske som ikke skyldte mig dem, men to grønne fjær i et kronet ark postpapir forsegllet med oblat. Det fornøiet mig også å se to så djævelsk grønne fuglefjær. Og ellers har jeg ingen anden plage end nu og da litt grigt i min venstre fot efter et gammelt skudsår som nu for længe siden er lægt.

Jeg husker at for to år siden gik tiden meget hurtig, uten sammenligning meget hurtigere end nu, det var forbi med en sommer inden jeg visste av det. Det var for to år siden, i 1855, jeg vil skrive om det for min fornøielse skyld, det hændte mig noget eller jeg drømte det. Nu har jeg glemt mange ting som hører disse oplevelser til fordi jeg næsten ikke har tænkt på dem siden; men jeg husker at nætterne var meget lyse. Mange ting forekom mig også så fordreiede, året hadde tolv måneder, men nat blev dag og aldrig var det en stjærne å se på himlen. Og de folk jeg møtte var særegne og av en anden natur end folk jeg kjendte fra før; nu og da var en nat nok til å få dem til å springe ut fra barn av i al deres herlighet, modne og fuldt voksne. Det var ingen trolldom heri, men jeg hadde ikke oplevet det før. O nei.

I et stort, hvitmalet hjem nede ved sjøen traf jeg et menneske som for en kort tid sysselsatte mine tanker. Jeg husker hende ikke mere til stadighet, ikke nu, nei jeg har ganske glemt hende; men jeg tænker derimot på alt det andet, på sjøfuglenes skrik, på min jakt i skogene, mine nætter, alle sommerens varme

timer. Det var forresten endog ved et rent tilfælde at jeg lærte å kjende hende og uten dette tilfælde vilde hun ikke ha været i mine tanker en dag.

Frå min hytte kunde jeg se et virvar av øer og holmer og skjær, litt av sjøen, nogen blånende fjældtinder, og bak hytten lå skogen, en uhyre skog. Jeg blev fuld av glæde og tak ved duften av røtter og løv, av den fete os av furuen, som minder om lukten av marv; først i skogen kom alt indeni mig i stilhet, min sjæl blev egal og fuld av magt. Jeg gik dag efter dag i åserne med Æsop ved min side og jeg ønsket intet heller end å få vedbli å gå der dag efter dag, skjønt det endnu lå sne og bløt sørpe over den halve mark. Min eneste kamerat var Æsop; nu har jeg Cora, men dengang hadde jeg Æsop, min hund som jeg senere skjøt.

Ofte om aftenen når jeg kom hjem igjen til hytten efter min jagt kunde min lune hjemmefølelse gjennemrisle mig fra øverst til nederst, ja bringe mit indre i kjære rystninger, og jeg gik og pratet med Æsop om hvor godt vi hadde det. Så, nu gjør, vi ild op og steker os en fugl her på gruen, sa jeg, hvad mener du om det? Og når alt det var gjort og vi begge hadde spist krøp Æsop bort til sin plass bak gruen mens jeg tændte pipen og la mig bort på briksen for en stund og lyttet til det døde sus i skogen. Det var en svak drot i luften, vinden bar ned mot hytten og jeg kunde tydelig høre årfuglens hutren langt bak i åsen. Ellers var alt stille.

Og manganen gang sovnet jeg ind der jeg lå, i fulde klær, rund, som jeg stod og gik, og vaknet ikke igjen før sjøfuglene var begyndt å skrike. Når jeg da så ut av vinduet kunde jeg skimte handelsstedets store hvite bygninger, Sirilunds brygger, kramboden hvor jeg kjøpte mit brød, og jeg blev liggende en stund forundret over at jeg befandt mig her i en hytte i Nordland, i kanten av en skog.

Så rystet Æsop sin lange smale krop borte ved gruen, det klirret i dens Halsbånd, den gapte og logret, og jeg sprang op efter disse tre, fire timers søvn, uthvilet og fuld av glæde over alt, alt.

Således gik manganen nat.

II / 2

Det kan regne og storme, det er ikke derpå det kommer an, ofte kan en liter glæde bemægtige sig en på en regnveirsdag og få en til å gå avsides med sin lykke. Man stiller sig da op og gir sig til å se ret frem, nu og da ler man tyst og ser sig om-

kring. Hvad tænker man på? En klar rute i et vindu, en solstråle i ruten, en utsigt til en liten bæk og kanske til en blå rift på himlen. Det behøver ikke å være mere.

Til andre tider kan selv usædvanlige oplevelser ikke formå å rykke en ut av en jævn og fattig stemning; midt i en ballsal kan man sitte sikker, likegyldig og upåvirket. For det er ens eget indre som er sorgens eller glædens kilde.

Jeg husker en bestemt dag. Jeg var kommet ned til kysten. Regnet overrasket mig og jeg gikk ind i et åpent båtnaust og satte mig sålänge. Jeg nynnnet litt, men uten glæde og uten lyst, bare for å fordrive tiden. Æsop var med, den satte sig til å lytte, jeg holder inde med å nynne og lytter også, stemmer høres utenfor, folk nærmer sig. Et tilfælde, et meget naturlig tilfælde! Et selskap på to herrer og en pike kom over hals og hode ind til mig. De ropte leende til hverandre:

Hurtig! Her kan vi være i skjul sålänge!

Jeg reiste mig.

Den ene herre hadde et hvitt, ustivet skjortebryst, som nu atpå kjøpet var blitt opbløtt av regnet og hang i poser; i dette våte skjortebryst sat en diamantspænde. Han hadde på benene lange, spidse sko som så noget sprademæssige ut. Jeg hilste til manden, det var hr. Mack, handelsmanden, jeg kjendte ham igjen fra kramboden hvor jeg hadde kjøpt brød. Han hadde endog invitert mig ind i familien engang uten at jeg hadde været der endnu.

Ah, kjends folk! sa han da han fik se mig. Vi var på veien ut til møllen, så måtte vi vende om. Maken til veir, hvad? Men når kommer De så til Sirilund, hr. løytnant? Han forestilte den lille sortskjeggede herre, som fulgte med, en doktor som bodde ved annekskirken.

Piken løftet sløret såvidt op på næsen og gav sig til å snakke dæmpet med Æsop. Jeg la mærke til hendes jakke, av foret og knaphullerne kunde jeg se at den var opfarvet. Hr. Mack presenterte også hende, hun var hans datter og het Edvarda.

Edvarda gav mig et blik gjennom sløret, så hvisket hun videre med hunden og læste på dens halsbånd:

Jaså, du heter Æsop du . . . Doktor, hvem var Æsop? Det eneste jeg husker er at han forfattet fabler. Var han ikke frygter? Nei jeg vet ikke.

Et barn, en skolepike. Jeg så på hende, hun var høi, men uten former, omkring femten, seksten år, med lange, mørke hender uten hansker. Hun hadde kanske i denne eftermiddag slått op i et leksikon om Æsop for å ha det på rede hånd.

Hr. Mack spurte mig ut om min jagt. Hvad skjøt jeg mest?

Jeg kunde nårsomhelst få en av hans båter til min rådighet, jeg behøvet bare å si til. Doktoren sa ikke et ord. Da selskapet gikk, blev jeg opmærksom på at doktoren haltet noget og brukte stok.

Jeg vandret hjem i samme tomme stemning som før og nynnende av likegyldighet. Dette møte i båtnaustet gjorde hverken fra eller til på mit sind; hvad jeg husket bedst av det hele var hr. Macks gjennomvåte skjortebryst hvori det sat en diamantspænde, våt den også og uten større glans.

III / 3

Der stod en sten utenfor min hytte, en høi, grå sten. Den hadde et uttrykk av vennligsindethet mot mig, det var som om den så mig når jeg kom gående og kjendte mig igjen. Jeg la gjærne min vei forbi denne sten når jeg gikk ut om morgningen og det var likesom jeg efterlot en god ven der som vilde vente på mig til jeg kom tilbake.

Og oppe i skogen begyndte jagten. Kanske skjøt jeg noget og kanske ikke . . .

Utenfor øerne lå havet i tung ro. Jeg stod og så på det mangen gang fra åserne når jeg var høit tilveirs; i stille dager kom skibene næsten ingen vei, jeg kunde se det samme seil i tre dager, lite og hvitt som en måse på vandet. Men kanskje hvis vinden sprang om kunde fjældene i det fjærne bli næsten borte, det blev uveir, sydveststorm, et skuespil hvortil jeg var tilskuer. Alt stod i røk. Jorden og himlen blandedes sammen, havet tumlet sig i forvredne luftdansen, dannet mænd, hester og spjærrede faner. Jeg stod i ly under en berghammer og tænkte mig mangelhånde ting, min sjæl var spændt. Gud vet, tænkte jeg, hvad jeg idag er vidne til og hvorfor havet åpner sig for mine øine? Kanske skuer jeg i denne stund det indre av jordens hjærne, hvorledes der arbeides, hvorledes alt syder! Æsop var urolig, nu og da satte den snuten opad og luktet, veir-syk, dirrende ømfindtilig i benene; da jeg ikke talte til den la den sig mellem mine føtter og stirret likesom jeg tilhavs. Og intet rop, intet menneskes ord hørtes noget sted, ingenting, men bare det tunge sus omkring mit hode. Det lå et skjær langt ute, det lå alene; når sjøen ravet opover dette skjær steilet den som en vanvittig skrue, nei som en havgud som reiste sig våt i veiret og så utover verden, fnysende så hår og skjæg stod som et hjul omkring hans hode. Så dukket han ned i brændingen igjen.

Karen

Der var engang i Krarup Kro en Pige, som hed Karen.

Hun var alene om Opvartningen; for Kromandens Kone gik næsten altid omkring og ledte efter sine Nøgler. Og der kom mange i Krarup Kro; — baade Folk fra Omegnen, der samledes, naar det mørknede om Høstafteften og sad i Krostuen og drakk Kaffepuncher saadan i Almindelighed uden nogen bestemt Hensigt, men ogsaa Reisende og Veifarende, der kom trampende ind — blaa og forblaaste, for at faa sig noget varmt, der kunde holde Livet oppe til næste Kro.

Men Karen kunde alligevel klare det hele, skjønt hun gik saa stille og aldrig syntes at have Hastværk.

Hun var spinkel og liden — ganske ung, alvorlig og taus, saa der var ingen Morskab ved hende for de Handelsreisende. Men skikkelige Folk, som gik i Kroen for Alvor og som satte Pris paa at Kaffen serveredes hurtigt og skoldende hed, de holdt desto mere af Karen. Og naar hun smøg sig frem mellem Gjæsterne med sit Bræt, veg de tunge Vadmelskroppe tilside med en uvanlig Fart, der blev gjort Vei for hende, og Samtalen sluknede for et Øieblikk, alle maatte se efter hende, hun var saa nydelig.

Karens Øine var af de store graa, der paa en gang syntes at se og at se langt — langt forbi; og Øiebrynnene var høit buede ligesom i forundring.

Derfor trodde Fremmede at hun ikke rigtig forstod hvad de bad om. Men hun forstod godt og tog ikke fejl. Det var bare noget underligt over henne alligevel, — somom hun saa langt ud efter noget — eller lyttede — eller ventede — eller drømte.

Vinden kom vestenfra over lave Sletter. Den havde væltet lange, tunge Bølger henover Vesterhavet; salt og vaad af Skum og Fraade havde den kastet sig ind over Kysten. Men i de høie Klitter med det lange Marehalm var den bleven tør og fuld av Sand og lidt træt, saa da den kom til Krarup Kro, var det netop saa vidt, at den kunde faa Portene op til Reisestalden.

Men op fór de, og Vinden fyldte det store Rum og trængte ind ad Kjøkkendøren, som stod paa Klem. Og tilslut blev der et saadant Pres af Luft, at Portene i den anden Ende af Stalden ogsaa sprang op; og nu fór Vestenvinden triumferende tversigjennem, svingede Lygten, som hang i Taget, tog Huen af Staldkarlen og trillede den ud i Mørket, blæste Tæpperne over Hovedet paa Hestene, blæste en hvid Høne ned af Pinden og opi Vandtruget. Og Hanen opløftede et frygteligt Skraal, og Karlen bandte, og Hønsene skreg, og i Kjøkkenet kvaltes de af Røg, og Hestene blev urolige og slog Gnister av Stenene; selv Ænderne, som havde trykket sig sammen nær Krybberne, for at være de første til de spildte Korn, tog paa at snadre, og Vinden brusede gjennem med en Helvedes Allarm, indtil der kom et Par Mand ud fra

Krostuen, satte Ryg mod Portene og pressede dem sammen igjen, medens Gnisterne fæg dem i Skjægget fra de store Tobakspiber.

Efter disse Meriter kastede Vinden sig ned i Lyngen, løb langs de dybe Grøfter og tog et ordentligt Tag i Postvognen, som den traf en halv Mils vei fra Kroen.

„Det var dog et fandens Jav, han altid har for at komme til Krarup Kro,“ — knurrede Anders Postkarl og slo et Klask over de svede Heste.

Thi det var vist tyvende Gang, at Postføreren havde ladet Vinduet gaa ned, for at raabe et eller andet op til ham. Først var det en venskabelig Invitation til en Kaffepunch i Kroen; men efterhvert blev det tyndere med Venskabeligheden, og Vinduet fór ned med et Smæld, og ud fór der nogle kortfattede Bemærkninger baade over Hest og Kusk, som Anders ialfald slet ikke kunde være tjent med at høre.

Imidlertid strøg Vinden lavt langs med Jorden og sukkede saa langt og besynderligt i de tørre Lyngbuske. Det var Fuldmaane; men tæt overskyet, saa der bare laa et hvidagtigt diset Skjær over Natten.

Bagenfor Krarup Kro laa Torvmyren mørk med sorte Torvskurer og dype farlige Huller. Og indimellem Lyngtuerne bugtede der sig en Stribe af Græs, somom det kunde være en Vei; men det var ingen Vei, for den stansede lige i Kanten af en Torvgrav, som var større end de andre og dybere ogsaa.

Men i Græsstripen laa Ræven ganske flad og lurede, og Haren hoppede paa letten Fod over Lyngen.

Det var let for Ræven at beregne, at Haren ikke vilde løbe lang Ring saa sent paa Aftenen. Den stak forsigtigt den spidse Snude op og gjorde et Overslag; og idet den luskede tilbage følgende Vinden, for at finde et godt sted, hvorfra den kunde se, hvor Haren vilde slutte Ringen og lægge sig ned, tænkte den selvbehagelig over, hvorledes Rævene bestandigt blive klogere og Harene bestandigt dummere og dummere.

Inde i Kroen var der usædvanligt travelt, for et Par Handelsreisende havde bestilt Haresteg; desuden var Kromanden paa Auktion i Thisted, og Madamen var aldrig vant til at stille med andet end Kjøkkenet. Men nu traf det sig saa uheldigt, at Sagføreren skulde have fat i Kromanden, og da han ikke var hjemme, maatte Madamen tage mot en lang Besked og et yderst vigtigt Brev, hvilket aldeles forvirrede hende.

Ved ovnen stod en fremmed Mand i Olieklær og ventede paa en Flaske Sodavand; to Fiskeopkjøbere havde tre Gange rekvireret Cognac til Kaffen; Kromandens Karl stod med en tom Lygte og ventede paa et Lys, og en lang tør Bondemand fulgte Karen ængstelig med Øinene: han skulde have 63 Øre igjen paa en Krone.

Men Karen gik til og fra uden at forhaste sig og uden at forvirres. Man skulde neppe tro, at hun kunde holde Rede i alt dette. De store Øine og de forundrede Øienbryn var ligesom spændte i Forventning; det lille fine Hoved holdt hun stivt og stille — som for ikke at forstyrres i alt det, hun havde at tænke paa. Hendes blaa Hvergarnskjole var bleven for trang

for hende, saa Halslinningen skar sig lidt ind og dannede en liden Fold i Huden paa Halsen nedenunder Haaret.

„De Aggerpiker ere saa hvide i Huden,“ sagde den ene Fiskeopkøber; de var unge Folk og talte om Karen som Kjendere.

Henne ved vinduet var der en Mand, som saa paa Klokken og sagde: „Posten kommer tidligt iaften.“

Det rumlede over Brostenene udenfor; Porten til Rejsestalden sloges op, og Vinden ruskede igjen i alle Døre og slog Røg ud af Ovnene.

Karen smøg ud i Kjøkkenet, idetsamme Krodøren gik op. Postføreren traadte ind og hilste Godaften.

Det var en høi, smuk Mand med mørke Øine, sort, krøllet Skjæg og et lidet, kruset Hoved. Den lange, rige Kappe av Kongen af Danmarks pragtfulde røde Klæde var prydet med en bred Krave af krøllet Hundeskind udover Skuldrene.

Alt det tarvelige Lys fra de to Parafinlamper, som hang over Krobordet, syntes at kaste sig forelsket over den røde Farve, der stakk saa meget af mod alt det graa og sorte, som var i Rummet. Og den høie Skikkelse med det lille krusede Hoved, den brede Krave og de lange purpurrøde Folder blev — idet han gik gennem den lave, røgede Krostue — til et Vidunder av Skjønhed og Pragt.

Karen kom hurtigt ind fra Kjøkkenet med sit Bræt; hun bøiede Hovedet, saa man ikke kunde se Ansigtet, idet hun skyndte sig fra Gjæst til Gjæst.

Harestegen placerede hun midt foran de to Fiskeopkøbere, hvorpaa hun bragte en Flaske Sodavand til de to Handelsreisende, som sad i Stuen indenfor. Derefter gav hun den bekymrede Bondemand et Talglys, og idet hun smuttede ud igjen, stak hun 63 Øre i Haanden paa den Fremmede ved Ovnen.

Kromandens Kone var aldeles fortvivlet; hun havde vistnok ganske uformodet fundet Nøglerne; men strax derpaa mistet Sagførerens Brev, og nu stod hele Kroen i det frygteligste Røre: ingen havde faaet, hvad de skulde have, alle raabte i Munden paa hinanden, de Handelsreisende ringede uafsladeligt med Bordklokken, Fiskeopkøberne lo sig næsten fordærvet av Haren, som laa og skrævede paa Fadet foran dem; men den bekymrede Bondemand pikkede Madamen paa Skulderen med sit Talglys, han skjælv for sine 63 Øre. Og i al denne haabløse Forvirring var Karen spurløst forsvunden. —

— Anders Postkarl sad paa Bukken; Kromandens Dreng stod færdig til at aabne Portene; de to Reisende inde i Vognen blev utaalmodige, Hestene ogsaa — skjønt de ikke havde noget at glæde sig til, og Vinden ruskede og peb gennem Stalden.

Endelig kom Postføreren, som de ventede paa. Han bar sin store Kappe paa Armen, da han traadte hen til Vognen og gjorde en liden Undskyldning, fordi man havde ventet. Lygten

lyste ham i Ansigtet; han saa ud til at være meget varm, og det sagde han ogsaa med et Smil, idet han trak Kappen paa og steg op hos Kusken.

Portene gik op og postvognen rumlet afsted. Anders lod Hestene gaa smaat, nu havde det jo ingen Hast mere. Af og til skottede han til Postføreren ved Siden; han sad endnu og smilte hen for sig og lod Vinden ruske sig i Haaret.

Anders Postkarl smilte ogsaa paa sin Maate; han begyndte at forstaa.

Vinden fulgte Vognen til Veien vendte, kastede sig derpaa igjen ind over Sletten og peb og sukkede saa langt og besynderligt i de tørre Lyngbuske. Ræven laa paa sin Post, alt var paa det nøieste beregnet; Haren maatte snart være der.

Inde i Kroen var Karen endelig dukket op igjen, og Forvirringen dæmpedes efterhvert. Den bekymrede Bondemand blev kvitt sit Lys og fik sine 63 Øre, og de Handelsreisende havde kastet sig over Stegen.

Madamen klynkede lidt; men hun skjændte aldrig paa Karen; der var ikke det Menneske i Verden, som kunde skjænde paa Karen.

Stille og uden at forhaste sig gik hun igjen til og fra, og den fredelige Hygge, som altid fulgte hende, bredte sig atter over den lune, halvmørke Krostue. Men de to Fiskeopkjøbere, som havde faaet baade en og to Cognacer til Kaffen, var ganske betagne af hende. Hun havde faaet Farve i Kinderne og et lidet halvskjult Glimt af et Smil, og naar hun en enkelt Gang løftede Øinene, fór det dem gjennem hele kroppen.

Men da hun følte, at deres Øine fulgte hende, gik hun ind i Stuen, hvor de Handelsreisende sad og spiste og gav sig til at pudse nogle Theskeer borti Skjænken.

„Lagde De merke til Postføreren?“ — spurgte den ene af de Reisende.

„Nei — jeg saa bare et Glimt af ham; han gik vist strax ud igjen,“ svarede den anden med Munden fuld af Mad.

„Satans kjøn Fyr! jeg har saamænd danset i hans Bryllup.“

„Saa — er han gift?“

„Javist! hans Kone bor i Lemvig; de har vist to Børn. Hun var Datter af Kromanden i Ulstrup, og jeg kom just dertil Bryllupsaftenen. Det var en lystig natt — kan De tro!“

Karen slapp Theskeerne og gik ud. Hun hørte ikke, hvad de raabte til hende i Krostuen; hun gik over Gaarden til sit Kammer, lukkede Døren og begyndte halvt sanseløs at ordne sine Sengklæder. Hendes Øine stod stive i Mørket, hun tog sig til Hovedet, hun tog sig for sit Bryst, — hun stønnede, hun forstod ikke, — hun forstod ikke —

Men da hun hørte Madamen saa ynkelige raabe: „Karen! — bitt' Karen!“ — da fór hun op, ud af Gaarden, om Bagsiden af Huset, ud — ud i Heden.

I Halvlyset bugtede den lille Græsstribe sig mellem Lyngen, somom det kunde være en Vei; men det var ingen vei, ingen maatte tro, det var nogen Vei, for den førte lige i Kanten af den store Torvgrav.

Haren skvat op, den havde hørt et Plask. Den fór afsted, somom den var gal, i lange Hop; snart sammentrukket med Benene indunder sig og Ryggen krum, snart udstrakt, utrolig lang — som et flyvende Trækspill — hoppede den afsted over Lyngen.

Ræven stak den spidse Snute op og stirrede forbauset efter Haren. Den havde ikke hørt noget Plask. Thi den var kommen efter alle Kunstens Regler smygende paa Bunden af en dyp Grøft; og da den ikke var sig nogen Feil bevidst, kunde den ikke begripe sig paa Haren.

Længe stod den med Hodet oppe, Bagkroppen sænket og den store buskede Hale gjemt i Lyngen; og den begyndte at tænke over, om det er Harene, som blive klogere, eller Rævene, som blir dummere.

Men da Vestenvinden havde løbet et langt Stykke, blev den til Nordenvind, siden til Østenvind, derpaa til Søndenvind og tilslut kom den igjen over Havet som Vestenvind, kastede sig inn i Klitten og sukke saa langt og besynderligt i de tørre Lyngbuske. Men da manglede der to forundrede graa Øine i Krarup Kro og en blaa Hvergarnskjole, som var bleven for trang. Og Kromandens Kone klynkede mere enn nogensinde; hun kunde ikke forstaa det, — ingen kunde forstaa det, undtagen Anders Postkarl — og en til. —

— Men naar gamle Folk vilde give Ungdommen en rigtig alvorlig Advarsel, pleiede de gjerne at begynde saaledes: „Der var engang i Krarup Kro en Pige, som hed Karen —“

Frå *To novellletter fra Danmark*, 1882. Her etter *Samlede Værker*, bind II, 1907

Ordforklaringar

Jav: jag, sterk fart

Aggerpiger: Jenter fra Agger, sokn i Jylland der Limfjorden munnar ut i Vesterhavet

bitt'Karen: vesle Karen

Johan Sebastian Welhaven

Den Salige

O, vær hilset atter og velsignet
blide Aand, fra Salighedens Hjem!
Ingen Glæde paa min Vei har lignet
den, du kaldte af min Vaardrøm frem;
ingen Kval kan falde paa mit Hjerte
tungt som den, du klaged i min Favn.
O, du Salige, i Fryd og Smerte
har min Sjel en Gjenlyd af dit Navn.

Alt er følt, fuldkommet og erindret,
Alt fornyes evig i mit Sind;
mildt og ømt har Sorgen, der er lindret,
spredet Mindets Fred om mine Trin.
Sorgen vaaged hvor din Aske blunder,
og den vandred gennem Ørkner hen,
og tilsidst, ved Kjerlighedens Under,
fik jeg dig du Salige igjen.

Og da kom du fra de stille Lande,
og den lange Sørgenat blev klar,
klar ved Skinnet om din rene Pande
og ved Straalen, som dit Øie har;
og paany din Salighed er over
mine Drømme som et Lysets Bad,
og jeg hører atter hvad du lover,
at vi aldrig mer skal skilles ad.

Trykt fyrste gongen i *Halvhundrede Digte*, 1848

Ordforklaringar

Fuldkommet: nådd sin fylde

Din Aske: Dine jordiske restar